

kynbat lai sien, kata 60 sngi, 90 sngi bad 120 sngi hadien ba la dep thung ka long kaba donkam.

Ka rukom ai um: Ia u ne u jingthung la ju thung ha ka aiom slap. Ka jingsngem ka lah ban pyntngen da ka jingiarap jong ki sla ba jyrngam, ki phlang iap, ki sla dieng bad ki skum kba, etc.

Ka jingiada na ki khniang bad ka khlam (Ka jingthoh dak ki sla bad ka jingiap ki sla):

Ki khniang ki ba paw ha ki sla bad sdang kylla stem bad ki thoh dak ha ki sla bad khatduh ki tyrkhong noh. Lah ban iada ia ki da kaba synreit da ka dawai Bordeaux mixture 1% ha ka jingpud bnai lane da ka dawai Dithane M-45 ha ka 2gram ha ka shi litar ka um, ia kane la shem ba ka long kaba lah ban iada ia kine ki khniang.

Ka jing pyut u sying: Nyngkong eh ka paw ka dak ba lang um bad u sa sdang ban pyut ha ki to ki bynta ba la lang um. U sying u ba la shah ktah u sdang ban jem u dohmet bad u jingthung u kyllon noh tang shu ktah ia u. Ia kine ki khyndew ba shnong khniang lah ban iada da ka ba iai thung jingthung ha ka bad da ka ba ber da ka dawai Ditane-Z-78 kumba 2.0 gram ha ka shi litar ka um (Khleh 2.0 gram ka dawai Dithane-Z-78 ha ka shi litar ka um) ha ka jingpud sngi ka ba 30 sngi.

Ka por tih bad ka jingmih: U ne u jingthung u shim por kumba 9 bnai ba un san bha. La ju tih ia u ha pdeng bnai jong u

bnai January. Ka jingmih kyllum ha ka shi hektar ka khyndew ka long naduh 40 haduh 50 ton, u sying ba la thad tyrkhong pat u mih naduh 10 haduh 12 ton ha ka shi hektar ka khyndew.

Ka rukom ban sumar ha dien ba la dep tih:

Hadien ba la khoh snep ia u sying, ot shiteng ne ot rit (slice) bad dei ban thep bad buh ha ki oven ha ka 55⁰C lane ha ki jaka ba lait lyer bha ban pyn tyrkhong ia u. Ia kine ki sying ba la tyrkhong dei ban thep ha ki khiew ne ki jingbuh ba biang ban lait na ka jingsngem.

La lum da

Veerendra K. Verma

Puran Chandra

K. P. Mahapatra

Anupam Mishra

Yaoreila Muinao

La pynkylla Khasi da

Binalyne Kharumnuid

La pynmih da

Director

ICAR Research Complex for NEH

Region, Umiam-793 103,

Meghalaya

Printed by :

print21, Ambikagirinagar Path, RG Baruah Road,
Guwahati 781024

Ka Rukom Rep Ia **U Shynrai long** *(Curcuma caesia)*

**ICAR RESEARCH COMPLEX, FOR NEH
REGION, UMIAM, MEGHALAYA 793103**

U shynrai iong (*Curcuma caesia*) u dei u wei na ki sying ba kongsantam ban pynmih dawai. U sying jong u shynrai iong u long u ba kthang, u ba sat, bad uba sma sngewtynnad, u long ruh u ba lah ban pyniap ia ki khniang jingpang kiba don ha ka met u briew, u long kum u dawai pyllait kpoh. La ju pyndonkam kum ka dawai pynkhlain ia ka jabieng bad na ka bynta u dohnud. Ki sying ki long ki ba iaidkam ha ka ba sumar ia ka jingpang leucoderma, piles, ka jingpang bronchitis, ka jingpang tumor, ka jingpang TB ha ki ryngdang, bad ban pynheh ia u khlab, u iarap ia ka jing khluiting bad ia ka jingmih khniang dait.

Ka jinglong dawai ba u don:

Ki sying tyrkhong jong u shynrai iong la shem ba u don 1.6% ka umphniang ba remdor (essential oil) u don 76.6% ka *d*-camphor, u don 8.2% ka camphene bad ka bornylene, bad 10.5% ka sesquiterpenes, ka curcumine, ionone, bad ka turmerone.

Ka khyndew bad ka suin bneng:

Lah ban thung ia une u shynrai iong ha ka jaka kaba kumno kumno ruh, ha ka dew byrtha ktieh bad ha ka ba long dewshyiap ruh, tangba ka dewshyiap ka dei ban don ka pH jong ka khyndew kumba 4.5 haduh 6.5 la ai jingmut ha ka ban rep ia une u jingthung. U long shibynta u jait jingthung u ba sngewtynnad bha ha ki jaka ba kahdum, wat la katta ruh, u long bad san bha haba thung ha ki jaka ba ioh sngi.

Ki jait symbai:

Ym pat shem la don uno u noe u jait symbai ba la iohlum kyrpang, hynrei lah ban pyndonkam da u jait symbai ba la shem ba u long u babha. Ka NBPGR ka la ioh ban lum ia u symbai u ba ki ai kyrteng IC317960 ba la pynithuh kum u symbai u babha na ka bynta ka jylla Meghalaya.

Ka rukom pynroi: La ju pynroi ia u ne u sying da ki sying jong u hi kata da ka ba kdiah da ki sying.

Ka rukom pynkhreh ia ka khyndew bad ka rukom ai sboh (fertilizer):

Ka khyndew la tih, shain pynlwet bha, khleh lang bad ka sboh eit masi kumba 5 ton ha ka shi hektar ka khyndew. Khleh lang ha ka khyndew ia ka nitrogen, phosphorus, potassium ha ka rukom 33:80:60 kilo ha ka shi hektar ka khyndew ha ka por ba puh ia ka khyndew. Ban pynduna iaka jing bun palat ka acid ha ka khyndew ber da ka shun kumba 2 ton ha ka shi hektar ka khyndew ha shi bnai shuwa ban thung.

Ka por ban thung: Ka por ka ba biang ban thung ia u ka long naduh u bnai April haduh u bnai May ha kane ka thain. Hynrei ka por kaba khambianh eh ka long ha pdengbnai jong u bnai April ha ka ba ka khyndew ka dang long sngem bha.

Ka jinglong u symbai: U symbai u shong kat kum ka jingheh jong u sying. U dei ban long naduh 20 haduh 25 quintal ha ka shi

hektar ka khyndew. U sying symbai u dei ban long u ba lait na ka jingbam khniang bad ka khlam.

Ka rukom thung: Ia u shynrai iong la ju thung ha ki nur ki ba don ia ka jing jngai kumba 30 x 30 cm na ka wei ka nur bad na u wei u jingthung sha u jingthung, ka jingjylliew ka dei ban long 4 haduh 5 cm.

Ka rukom thung ha ka ba thung khleh bad ki wei ki jait jingthung:

U shynrai iong u dei u jait jingthung uba long beit marwei. Hynrei, lah ban thung lang ia u bad ki wei ki jingthung ki bym pynwit ia ka jingsan jong u, kum ki dieng *Alnus nepalensis*, ki dieng *Michelia champaca* bad ki wei ki wei .

Interculture and maintenance practices (Ka rukom thung bad ka rukom sumar):

Ka rukom ai ia ka NPK dei ban ai ha ka 100:80:60 kilo ha ka shi hektar kum ka urea, u super phosphate bad u potash kumjuh. Shi bynta na ka lai bynta ka urea ka ta ka long 33 kilo bad baroh ka super phosphate kumba la bthah bad u potash dei ban ber ha ka por ba puh pynni ia ka khyndew. Ka ba sah ar na ka lai bynta ka nitrogen kum ka urea phiah ha ki ar sien ber, ka ba nyngkong ha ka por ba ai khyndew ne tepshoi nyngkong bad ka ba sah ha ka por ba tepshoi ba ar. Ka jingpuh shoi ne ai khyndew la ju leh hadien 45 lane 60 sngi ba la dep thung. Ban pynduna ia ka jingsan ki kynbat ha ka por ba ki jingthung ki dang rit donkam ban thiew